

Monumentnummer*: 523375

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 8 november 2004
Kadaster deel/nr: 11083/194

*Monumentnaam***

Heechhiem

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Goutum	Leeuwarden	Friesland

<i>Straat*</i>	<i>Nr*</i>	<i>Toev.*</i>	<i>Postcode*</i>	<i>Woonplaats*</i>	<i>Situering</i>	<i>Locatie</i>
Heechhiem	2		9084 BA	Goutum		Goutum
Heechhiem	2	A	9084 BA	Goutum		Goutum

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kad. object*</i>	<i>Appartement</i>	<i>Grondperceel</i>
Huizum	F			1915
Huizum	F			1916

*Rijksmonumentomschrijving***

Inleiding

BOERDERIJ HEECH HIEM. Grote, hoogopgaande STELPBOERDERIJ, in 1889 gebouwd in Ambachtelijk-traditionele bouwtrant met Neoclassicistische elementen; aan noordzijde uitgebouwde melkkelder. In de voorgevel de stichtingssteen met het opschrift: De eerste steen aan dit gebouw gelegd den 17 juli 1889 door Antje Lourens Baarda te Leeuwarden oud 10 jaren De boerderij is gelegen op een ruim en grotendeels omgracht erf. De ligging, die ten opzichte van de omgeving opvallend hoog is, is te danken aan een de situering op een uitloper van de dorpsterp. Op de plaats van de huidige boerderij heeft in elk geval vanaf 1581 een boerderij gestaan, waarmee in elk geval sprake is van een 16de-eeuwse erfsituatie. De uitgebouwde melkkelder behoorde bij de afgebroken voorganger, maar is bij de bouw van de huidige boerderij gehandhaafd. Stellig ook omdat de inrichting ervan enkele jaren tevoren, in een tijd dat de fabriekmatige zuivelbereiding in opkomst was, geheel was gemoderniseerd. Aan de voorganger van de huidige boerderij is de naam van de bekende Friese boerderijhistoricus Klaas Uilkema (1873-1944) verbonden. Uilkema beschrijft deze voorganger, waarin hij van zijn derde tot zijn elfde heeft gewoond,

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

uitvoerig in zijn standaardwerk Het Friesche boerenhuis (1916). De uitgebouwde melkkelder, die in boerderij Heech Hiem is opgenomen, stond indertijd los van de afgebroken voorganger en is mogelijk nog 18de-eeuws. Uilkema's vader, Tjitze Sybrens Uilkema, zou de melkkelder rond 1880 hebben gemoderniseerd en voorzien van zogeheten Deense koelbakken. Met behulp van deze bakken, overigens een Zweedse uitvinding, kon de melk met behulp van water en ijs worden gekoeld en kon een snellere oproming worden bereikt. Naast de uitgebouwde melkkelder is in de noordzijde van de schuur een ruime tsjernihene ondergebracht - het domein van de boerin met karnruimte en kaasmakerij. Dankzij deze toen moderne voorzieningen is boerderij Heech Hiem, die in 1963 de agrarische functie verloor, te beschouwen als een belangrijke en zeldzame variant op het gangbare stelptype. De boerderij heeft in de loop der jaren enkele wijzigingen ondergaan. Zo heeft de voorgevel haar strikt symmetrische indeling verloren, is een van de twee blinde vensters vervallen, hebben in het woongedeelte enige modernisering plaats gevonden en is de inrichting van het bedrijfs gedeelte uitgebroken. De wijzigingen zijn voor de beleving en de waarde van boerderij en erf echter van ondergeschikt belang. Het historische erf met boomgaard komt op 17de- eeuwse kaarten reeds als 'fruihof' voor en staat op een van de eerste pre-kadastrale kaarten aangeduid als 'het erf met de Doeke Martens appelbomen'. Van dit appelras staat nog een mogelijk ruim 200 jaar oud exemplaar in de boomgaard. Deze en enkele ander bomen - daaronder de Friese rassen Lutske' Ringenet, Harm Harkes en Geite-oer - leveren regelmatig entmateriaal aan kwekers van oude fruitrassen en pomologische verenigingen. De ten opzichte van de omgeving hoge ligging aan de rand van het in aanleg middeleeuwse terpdorp Goutum, op een uitloper van de terp, is opvallend. Vandaar ook de naam Heech Hiem. De historische omgrachting is nog voor het grootste gedeelte intact. De windsingel (mantel van linden) is eveneens van ouder datum.

Omschrijving

EXTERIEUR: Stelpboerderij van één volledige bouwlaag, opgetrokken uit bruine baksteen en gedekt door een groot en hoog opgaand schilddak met een blauwgeglazuurde golfpan (voor) en een ongeglazuurde rode Oudhollandse pan achter; schoorsteen, uilenbord; twee windwijzers (waarvan één tijdelijk afgenomen); geprofileerde kroonlijst met opschrift HEECH HIEM aan voorzijde; voor het overige geprofileerde goten en goten op klosjes (bedrijfs gedeelte); sierankers (woongedeelte) en staafankers. De uitgebouwde melkkelder opgetrokken uit gele baksteen en gedekt door een schilddak met ongeglazuurde blauwe pan. Stenen dakkajuit met eenvoudige omlijsting. In de voorgevel van het woongedeelte, die later enigszins is gewijzigd waardoor zij niet meer geheel symmetrisch is, vijf licht getoogde zesruitramen en een blindnis; in de zuidgevel nog een zesde identiek venster (alle met hanenkammen) en de hōfsdoar (deur naar de boomgaard) met gietijzeren sierrooster en bovenlicht. Links van het middelste venster de stichtingssteen. Midden op het voorschild een forse bakstenen kajuit met getoogd zesruits schuifvenster, geflankeerd door vlakke pilasters; gecorniste profiellijst en geprofileerde goot. In de melkkelder aan westzijde twee lichtgetoogde luikvensters, muuropeningen met buiten- en binnenluiken en tralies die om en om van ijzer en hout zijn. Aan noord- en oostzijde drie stuks dito luikvensters (niet-getoogd), zij het dat de twee op het noorden elk een in vieren gedeeld bovenlicht hebben. In de noordgevel een laaggeplaatste bedrijfsdeur die met waterstoep, stalt, die het spoelen van emmers en dergelijke en het laden en lossen van schuitjes mogelijk maakte. Boven deze deur een modern naamsteentje met HEECH HIEM. De tsjernihene in de oksel van melkkelder en bedrijfs gedeelte voorzien van een rechtgesloten, dubbel zesruitsvenster; vernieuwde deur. De detaillering van het schuurgedeelte ten dele nog oorspronkelijk. In de achtergevel (oost) een stel inspringende hoge dubbele deuren, skuorreduoarren, en een stel lagere niet-originele deuren, waarin voorheen de zogenaamde bûthúsdoar (deur naar de veestal), oorspronkelijk met aan weerszijden een staande reeks kleine vensters met luik aan binnenzijde (melkmeisje); daartussen een

reeks kleine getoogde stalvensters; in de noordgevel twee stel niet originele dubbele deuren en drie getoogde ijzeren schuurvensters van forser formaat; de stalvensters aan zuidzijde niet oorspronkelijk. In het INTERIEUR zijn onder meer van belang: de gehoute tsjernihene met betegeling van witjes waarin opgenomen twee zestegelige blauwe tableaus met een paard met vooraanzicht van een stelp en een rund met achteraanzicht; de oorspronkelijke schouw (hege skoarstienmantel) met wang en lijstwerk; het balkenplafond met gat van de karnpols(dichtgezet); de pomp en de roodplavuizen vloer; voorts, in het woongedeelte, de centrale lange gang waarop de vertrekken uitkomen, de paneeldeuren (thans vlak afgetimmerd) en de vensterbanken. In de mooie kamer (pronkkeamer) aan zuidwestzijde een schouw met mantel voorzien van gesneden consoles en profiellijsten en een bedstedenwand (bedsket) met dubbele paneeldeuren; alleen de (kinder)bedstede en de porseleinkast (diggelkast) in het midden zijn nog bewaard; de tweede bedstee fungeert, met handhaving van de deur, als doorgang; de porseleinkast heeft nog de oorspronkelijke indeling met goudgebiesde rode beschildering. De melkkelder, thans als bergplaats in gebruik, is nog grotendeels in oorspronkelijke staat met een vloer van blauwzwarte estriken, sporen van 'zuivelblauwe' muurverf, Deense koelbakken en dergelijke. Na het verliezen van de agrarische functie is de inrichting van de schuur ingrijpend verbouwd; het grenen dekbalk bintwerk bleef echter grotendeels intact.

Waardering

STELPBOERDERIJ uit 1889 met oudere aangebouwde melkkelder van algemeen cultuurhistorisch, architectuurhistorisch en stedenbouwkundig belang: - vanwege de architectonische kwaliteiten en de imponerende verschijningsvorm; - vanwege de in de vernieuwde stelp opgenomen oudere melkkelder met omstreeks 1880 aangebrachte moderne voorzieningen die de wetenschappelijke inzichten in de zuivelbereiding op de kentering naar de fabriekmatige bereiding duidelijk maken; - vanwege het op ondergeschikte plaatsen licht verstoorde en verder gave exterieur in Ambachtelijk-traditionele bouwtrant met enkele Neoclassicistische onderdelen, zoals kroonlijst en kajuiten; - vanwege de aanwezigheid van een aantal waardevolle interieuronderdelen; - vanwege de aanwezigheid van het originele grenen dekbalkgebint; - vanwege de ten dele nog vrije ligging - een essentieel gegeven voor de beleving van boerderij, historisch belangwekkend erf en landschappelijke omgeving; - vanwege de hoge historische waarde en ouderdom van het erf; - vanwege de aanwezigheid van een historische boomgaard met pomologisch interessante fruitrassen van aanzienlijke ouderdom; - vanwege de, ten opzichte van de omgeving, opvallend verhoogde ligging op een historisch belangrijk erf dat bovendien nog grotendeels omgracht is en van een windsingel voorzien.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Boerderij (M)

Functie

Kaasboerderij